

Všechno asi začalo tím, že už otec byl fotbalistou. Většina synů se přece chce podobat otci. Já jsem nebyl výjimka. Dondinho nastřílel hodně branek a všichni ho chválili, jak byl dobrý. Já jsem nikdy nesnil o tom, že budu hrát za Brazílii, zvítězím na mistrovství světa nebo tak něco. Jenom jsem svým známým říkal: „Jednou budu stejně dobrý jako můj táta.“ A Dondinho byl i dobrý člověk. Bezvadný otec. Přestože mu fotbal moc nevynášel, jeho sport mě uchvátil nejspíš proto, že ho pěstoval právě on. Tuhle vášeň jsem po něm zdědil.

A nezapomínejte, že jsem vyrůstal v Brazílii. Kopaná mě obklopovala na každém kroku. Když jsme si s kamarády hrávali na dvoře nebo na ulici, všude kolem nás se odehrávaly mače, zpravidla organizované o něco většími kluky.

Kvůli Dondinhovi jsem se také poprvé vážně popral. Stalo se to při místním derby Noroeste proti BAC. Táta neproměnil šanci, když byl sám před brankářem, a jeden z fanoušků stojících poblíž zakřičel: „Dondinho! Máš volšový nohy! Táhni domů!“ Nemohl jsem to nechat bez povšimnutí. Přestože jsem byl moc mladý, okamžitě jsem mu to oplatil tím, že jsem urazil jeho matku. Než se stačil otočit a podívat, kdo si to k němu dovolil, už jsem se oháněl cihlou, připravený se rvát...

On se nenechal zaskočit, a jakmile si všiml, že jsem ještě dítě, jenom zavrčel: „Vodprejskni, negře, než tě seřežu.“

„Tak pojd', jestli máš odvahu!“ postavil jsem se mu. V tom momentě se vedle mě objevil udělaný černoš, možná tátův známý. Zle se na toho neurvalce podíval a varoval ho: „Zkus na toho kluka sáhnout, a rozmlátím ti ciferník.“ Vtom se rozpoutala bitka. Padaly kopance, rány pěstí a facky. Fakt pěkná mela! Zasáhli policisté, snažili se všechny uklidnit, ale sami také schytali nějakou tu ránu. Já jsem utekl i s cihlou. Ten, který to vyprovokoval, dostal pořádný výprask, a já měl pocit, že jsem byl pomstěn.

Otec mi vždycky dával moudré rady. Ale po téhle příhodě mě vůbec nepokáral, ačkoliv moc dobře věděl, co se stalo. Vysvětlil mi, že se kolem fotbalu budou stále motat lidé, kteří nadávají, a jiní, kteří tleskají, a že se s tím budeme muset smířit. Když na vás pískají, podle něj je nejlepší odpovědí dát jejich oblíbenému mužstvu gól. Tátovi v kopané chybělo větší štěstí. Jinak byl totiž opravdu dobrý. Jeho vysvětlení bylo prosté. Často opakoval: „Nestačí jen umět hrát; musíš taky jít správnou cestou... a v neposlední řadě potřebuješ štěstí.“

Asi deset minut před koncem Uruguay přidala druhou branku. Vzpomínám, jak jsem přišel domů těsně po skončení zápasu. Vládlo tam naprosté ticho. Táta se všemi hosty byli jako omráčení. Došel jsem až k němu a zeptal se, co se stalo. „Brazílie prohrála,“ odpověděl jako živoucí mrtvola. „Brazílie prohrála.“

Poprvé v životě jsem viděl otce plakat. Neovládla se ani řada jeho přátel. Byl to pro mě šok, protože jsem byl vychováván v tom duchu, že muži takto své emoce najevo nedávají. „Jednou pro tebe mistrovství světa vyhraju,“ slíbil jsem tátovi, abych mu trochu vylepšil náladu. Když se z toho za pár dnů vzpamatoval, přišel s novinou, že několik diváků na Maracanã tu tragédii nepřežilo.

Ještě v den posledního utkání jsem zašel za tátou do jeho pokoje, kde visel obraz Ježíše, a naříkal jsem: „Proč se to muselo stát? Proč se to stalo zrovna nám? Vždyť jsme měli lepší mužstvo. Jak to, že jsme prohráli? Proč, Ježíši? Za co jsi nás potrestal?“ Rozmlouval jsem s obrazem Krista a nepřestával bédovat: „Ty víš, že kdybych tam byl já, nedopustil bych, aby Brazílie o pohár přišla. Nebo kdyby hrál táta, Brazílie by dala gól, který nám scházel...“

První lekce, které mi Waldemar de Brito dával cestou do Santosu, byly k nezaplacení. Radil mi, abych hrál, jako kdybych byl pořád v Bauru a kopali jsme na plácku. A abych nebyl podělaný z hvězd Santosu. Ujistil mě, že je normální se z kraje chovat poněkud nesměle, ale lidé jsou tam prý skvělí a budou mi pomáhat. Také mě připravoval na novináře. „Podívej,“ upozornil mě důrazně, „jedna důležitá věc, co nesmíš: nečti noviny a neposlouchej rádio.“ Byl jsem mu vděčný a uvědomoval si, jaké mám štěstí, že mi průvodce dělá člověk, který má zkušenosti s tlakem veřejnosti na fotbalisty na nejvyšší úrovni.

Hodně spolužáků kouření propadlo a mě málem potkal stejný osud. Přestal jsem dávat pozor, jestli z našeho domu někdo nevychází, a vtom jsem uviděl otce. Když procházel kolem nás, prohodil: „Ahoj!“ Usmíval se jako vždycky (neustále byl šťastný), minul nás a pokračoval, aniž zareagoval. Udiveně jsem cigaretu zahodil. Věděl jsem, že bych to mohl schytat. Kamarádi se mi snažili namluvit, že si nevšímá, že kouřím. Po návratu domů jsem se podle toho choval – jako kdyby o ničem nevěděl. Škaredě jsem se zmýlil. Náš rozhovor byl přímočarý: „Tys kouřil.“ Přiznal jsem, že ano, ale že to zkouším teprve několik dnů. Jeho další otázka mi vyrazila dech: „Jak ti ten kouř, co vdechuješ, chutná?“ Připustil jsem, že vlastně ani nevím. Zasloužil jsem si pár facek, ale obešlo se to bez nich. Otec, po celý můj život věrný přítel, popošel až ke mně, zadíval se mi do očí a pravil: „Máš nadání na fotbal. Možná by z tebe dokonce mohla být hvězda, ale jestli budeš kouřit a pít, tak v téhle profesi neuspěješ. Tvé tělo to nezvládne.“ Z kapsy vyndal peněženku, podal mi peníze a tím, co pronesl, mi uštědřil další lekci – takovou, na jakou do smrti nezapomenu: „Jestli chceš kouřit, měl bys mít vlastní cigarety. Nežebrej je od druhých.“ V tu chvíli mi opět došlo, jak moc mě má rád, a pochopil jsem, že má pravdu. Od toho dne jsem si už nikdy nezapálil. Jsem si zcela jist, že mě před kouřením zachránilo jeho gesto a domluva. Kdyby mi zmaloval zadek, nejspíš bych

kouřit nepřestal... Tělesný trest nebývá vždycky účinným řešením. Po téhle příhodě jsem tátu obdivoval ještě víc. Byl to prostý člověk, avšak důstojný a prozíravý.

Skoro hned, jak jsem vběhl na trávník, jsem vstřelil svůj první „oficiální“ gól – první z řady, která se zastavila na čísle přes 1 280. Pepe vystřelil, brankář jeho ránu vyrazil a já míč doklepl do sítě. Byl jsem u vytržení, obíhal hřiště a radostí mával rukou. Připadal jsem si jako ve snu. Nikdy jsem nečekal, že už v patnácti letech dostanu šanci v profesionálním mužstvu.

Běžel jsem přes hřiště k trenérovi a objal ho. A pak mě přišli obejmout všichni ostatní hráči. A najednou jsem začal uvažovat: „Jak to jen povím otci?“ Tenkrát ještě neexistovaly mobilní telefony. Ale dokonce ani veřejné telefonní budky. Hra dávno pokračovala, a mně se tahle myšlenka pořád honila hlavou: „Jak jen mu to dám vědět?“ Vždyť to byl pouze přátelák, takže se utkání nevysílalo v rozhlase. Tou novinou jsem se mu mohl pochlubit až následující den.

Ten den byl svým způsobem významný také pro brankáře Corinthians Zaluara. Později si dal vyrobit vizitku, kde měl napsáno „první brankář, kterého překonal Pelé“. To, že jako první pustil moji střelu, pro něj byla skoro větší výhoda než pro mě, který mu dal gól.

Nadešel rok 1958. Soutěže na klubové úrovni dostaly zvláštní náboj. Blížilo se mistrovství světa, a tak jsme všichni hráli s ještě větším západem, abychom na sebe upozornili pozorovatele, kteří pomáhali sestavovat národní mužstvo. Dondinho se jako první doslechl, že jsem byl povolán, ale neměl jistotu. Telefonoval mi z Bauru, že v rádiu hlásili buďto Telê – ten kopal za Fluminense –, nebo Pelé. „Synku, myslím, že jsi v nominaci,“ řekl mi. Zašel jsem se tedy přeptat v Santosu. Tehdejší předseda Modesto Roma mi odpověděl bez okolků: „Ano, chlapče, jsi v národáku.“

Byla tu však ještě jedna překážka. V rámci naší přípravy psycholog mužstva dr. João Carvalhães všechny hráče testoval. Museli jsme kreslit portréty lidí a odpovídat na otázky – jemu to pomáhalo vyhodnocovat, zda bychom měli být do mužstva zařazeni, nebo ne. Buďto v kopané předběhl dobu, anebo to bylo praštěné – nebo možná obojí. Pokud šlo o mě, dospěl k závěru, že bych v sestavě být neměl: „Pelé je vysloveně infantilní. Postrádá potřebného bojového ducha.“ Rovněž doporučil, aby nehrál ani Garrincha. Ten se mu nezdál dost zodpovědný. Naštěstí pro mě a pro Garrinchu se Feola vždycky řídil raději svými instinkty než odborníky. A tak jenom pokýval vážně hlavou a psychologovi řekl: „Třeba máte pravdu. Ale vtip je v tom, že o fotbale nevíte zhola nic. Jestliže je koleno Pelého v pořádku, tak bude hrát!“

Přišel poslední útok: vysoký centr, přeskočil jsem dva švédské obránce, zasáhl míč hlavou a jako ve zpomaleném filmu sledoval, jak obloučkem míří do rohu branky. Pátý gól Brazílie a můj druhý v tomto zápase. Zpečetil jsem naše vítězství. *Jsme mistry světa!* Vtom jsem před brankou omdlel. Garrincha ke mně přiběhl a zvedl mi nohy, aby se mi nahrnula krev do hlavy. Když jsem přišel k sobě, bylo už po zápase. Přemohly mě emoce. Mé první myšlenky patřily rodině v Bauru. Vědí naši, že jsme mistry světa? Jak rád bych s nimi byl mluvil, jenže jsme neměli k dispozici telefon. Dokola jsem opakoval: „Musím to říct tátovi. Musím to říct tátovi.“ (Podařilo se mi s ním mluvit až v následujících dnech, a to prostřednictvím mezinárodního rádia. Vzpomínám, jak jsem blábolil: „Viděls mě se švédským králem? Přepínám.“ A: „Potřásl jsem si s ním rukou. Přepínám.“ Od té doby uteklo hodně vody. Dnes stačí vzít mobil a říct: „Mami, právě jsem dal gól!“)

Když mi došlo, že jsme mistři světa, draly se mi do očí slzy dojetí. Plakal jsem Gilmarovi na rameni. Za několik vteřin jsme vlastně brečeli radostí a úlevou všichni.

Zdálo se, že vítězství na mistrovství světa změnilo život spíš rodičům než mně. V Bauru byli zváni na zábavy a slavnostní akce, jichž by se předtím nikdy nemohli účastnit. Byli z toho celí rozpačití, protože matka neměla pro takové příležitosti pěkné šaty a otec oblek. Změna se udála tak náhle, že se s ní neuměli honem vypořádat.

Říká se, že fotbal je někdy jako válka – obzvláště na mistrovství světa –, a já měl rozhodně dojem, že jsem ve Švédsku své zemi sloužil se ctí a dobyl pro ni velké vítězství. Několik měsíců po návratu do Brazílie jsem oslavil osmnácté narozeniny, čímž se na mě vztahovala roční povinná vojenská služba. Nadšený jsem tím nebyl, a proto jsem zašel za dvěma z nejvyšších funkcionářů Santosu, shodou okolností vojáky. „Já už jsem za svou vlast bojoval,“ přesvědčoval jsem je. „Nemusím přece jít na vojnu dokazovat, že bych se za ni uměl bít. Já už jsem svůj vlastenecký úkol splnil.“ Podívali se na mě a dali se do smíchu. Od povinnosti sloužit v armádě by mě osvobodily jedině nějaké vážné zdravotní problémy. „Zešilel jsi?“ zeptali se mě. „Jak se můžeme vmlouvat, že máš nemocné plíce nebo chromou nohu? Vždyť jsi přednedávnem vyhrál na mistrovství světa. Celá země ví, že jsi zářný příklad zdraví. Nebýt toho, něco by se možná udělat dalo. Ale v tvém případě to prostě nelze. Jestli existuje osmnáctiletý Brazilec, který na vojnu musí, pak jsi to právě ty.“

A tak jsem se stal nováčkem v 6. pluku motorizovaného pobřežního dělostřelectva v Santosu.

Míč se odrazil od břevna dolů a od země ven z branky. Rozhodčí João Etzel Filho gól uznal, přestože hráči a fanoušci Guarani protestovali, že balon nepřešel přes brankovou čáru. Etzel se k tomu postavil svérázně: „Víte co? To byla tak krásná akce, že branku uznám, ať byla, nebo ne. Pelé dal gól, a basta!“

Lidé si mysleli, jak jsem pohádkově zbohatl. Jednou mi přišel dopis od neznámé osoby z Recife. Stálo v něm: „Milý Pelé, byl bych rád, kdybys mi koupil auto – úplně nové, nic tuctového, nejnovější model. Jsem taxikář a potřebuju to staré vyměnit.“

V jednadvaceti letech jsem už byl známý po celém světě. Ale nikdy jsem nezapomněl na svůj původ, na všechno, co jsem se naučil doma, a na pravidla, která mi byla nadále velmi užitečná. Měl bych být ke každému zdvořilý a laskavý. Měl bych být čestný a zodpovědný. Vždycky bych měl být skromný, pokorný, pilný, zcela oddaný tomu, co dělám. Za disciplínu, kterou mi rodiče vštípili, jsem vděčný. Myslím, že přes všechna ocenění, oficiální pocty, vyznamenání a slávu, jichž se mi dostalo, se můj charakter v podstatě nezměnil.

Ohned po závěrečném hvizdu nastala vřava. Ze všech stran se na hřiště seběhli fanoušci a lovci suvenýrů z nás v mžiku strhali dresy včetně trenýrek. Já jsem si triko včas sundal sám, aby mi spolu s ním neutrhli i hlavu. Horda fandů mě zvedla do vzduchu. Několik minut trvalo, než jsme se dostali do šatny, abychom se vzpamatovali. Našel jsem si chvíli klidu ve sprše a tam poděkoval Bohu a své rodině, že mi pomohli k tomuto úžasnému vítězství. Vyrušil mě tam jeden novinář, kterému se podařilo proniknout až do naší kabiny. Znal jsem ho, byl to jeden z těch pisálků, co šířili klepy o mé krátkozrakosti. Klekl si přede mě, takže byl v tu ránu promáčený, a prosil o odpuštění za to, co o mně napsal. Pamatuji se, co jsem mu odpověděl: že odpouštět může jedině Bůh, a to já nejsem.

Potom jsme se vrátili na hřiště a z rukou mexického prezidenta převzali trofej Julesa Rimeta. Jelikož jsme ji vyhráli potřetí, připadla nám navěky. Silnému pocitu, jaký se mě zmocnil, když náš kapitán Carlos Alberto se slzami radosti v očích zvedal pohár nad hlavu, se nevyrovná nic, co jsem do té doby zažil – snad s výjimkou stejné scény, když pohár před mými zraky přebíral v roce 1958 Bellini. Avšak tentokrát jsem již přesně chápal, co to znamená nejen pro nás, ale také pro všechny lidi doma. Navíc jsem konečně odehrál všechna utkání, prošel mistrovstvím světa bez úhony a měl pocit, že jsem dosáhl všeho, co jsem si vzal za cíl.

Byl jsem na oslavě osmnáctin nebo devatenáctin Michaela Jacksona a Andy Warhol namaloval můj portrét. Jednou jsem v jakési restauraci narazil na Stevena Spielberga a on mi řekl: „Natočím s vámi film, jak

hrajete fotbal na Měsíci. Protože to je jediné místo, kde jste ho ještě nehrál – na Měsíci!“

Jindy jsem šel do sídla Warneru v Rockefellerově centru. Bylo v něm pěkné pozdvížení. Srotili se tam lidé, kteří ode mě chtěli autogram a vykřikovali mé jméno. Vstoupil jsem do výtahu ještě s jedním mužem. Když se ke mně otočil, teprve jsem si všiml, že to je Robert Redford. „Jako bych byl pro všechny vzduch!“ prohodil a dal se do smíchu.

Pamatuji si, jak se mě jednou ministr zdravotnictví Adib Jatene zeptal: „Tak co, jak to jde na ministerstvu sportu?“

„Ba ne, mýlíte se,“ odpověděl jsem. „Já jsem na ministerstvu zdravotnictví. To vaše se jmenuje ministerstvo nemocnosti.“ Řval smíchy.

Vždycky jsem si říkal, jaká je to ironie, že z mého syna vyrostl profesionální brankář. Vždyť hráči s jedničkou na dresu byli po celou mou kariéru mými hlavními protivníky a mým cílem bývalo je pokořovat. Že by si se mnou Bůh zašpásoval?

Edinhovu kariéru v roce 1996 bohužel zle poznamenalo vážné zranění kolena. Na rok a půl byl vyřazen ze hry. Dělal si psinu, že jsem hrál dvacet pět let a nikdy neměl větší zranění, kdežto on hrál jenom čtyři a oddělal si koleno. „Chlapče,“ vtipkoval jsem taky, „já jsem celou kariéru brankáře masakroval. Hrozně jsem jim ubližoval. Teď jsi jedním z nich, tak sklízíš, co jsem zasel.“

Za prvé bych změnil pravidlo o zdi při přímých volných kopech. To dosavadní je nehorázně nespravedlivé. Představte si, že obehrají jednoho protihráče, druhého, třetího..., třeba se prokličkují celým mužstvem soupeře, až přede mnou zůstanou pouze stoper a brankář. Jestliže mě poslední obránce zfauluje a mám za to „výhodu“ trestnáku, všichni protihráči se smějí postavit do zdi mezi mnou a bránou. Předtím byli všichni za mnou, kdežto teď mi smějí překážet ve směru k brance. Je to spravedlivé?

Já navrhuji, aby zeď tvořil pouze jeden hráč (dejme tomu obránce, který se dopustil faulu), anebo aby se zeď zrušila úplně, takže by přímý volný kop byl jako penalta, jenomže za hranicí pokutového území. Podle mě je to dobrý nápad. Bylo by to spravedlivé, a navíc by to podporovalo útočnou hru. Škoda, že takové pravidlo neplatilo, dokud jsem byl ještě fotbalistou. Je jasné, že jej mohl vymyslet jediné útočník!

Glosář

AC Milan [a či mílan] – AC Milán – slavný italský fotbalový klub z Milána, odvěký rival místního Internazionale (na rozdíl od něj jde o klub podporovaný od počátku dělníky a odboráři, přitom současným předsedou je paradoxně multimilionář a bývalý konzervativní premiér Silvio Berlusconi); jeden z nejúspěšnějších klubů na světě: 6x vítěz PMEZ + LM, 3x vítěz IP, 17x mistr Itálie, 5x vítěz italského poháru...; zal. 16. 12. 1899 britským vicekonzulem Alfredem Edwardsem – na jeho počest je název klubu poangličtěn (Milan místo italského Milano), stadion: Giuseppeho Meazzy, San Siro, kapacita: 85 700; barvy: červená a černá (pruhy); jednou ze současných hvězd je Ostravák Marek Jankulowski

Arsenal London [ásnl landn] – anglický fotbalový klub ze severního Londýna; zal.: 1886 jako Dial Square; stadion: doposud Highbury, od června 2006 Emirates Stadium v Ashburton Grove, kapacita: 60 000; přezdívka: The Gunners [ganəz], kanonýři; barvy: červená a bílá; největší rival: sousední Tottenham Hotspur; 13x mistr Anglie, 10x vítěz anglického poháru, vítěz Veletržního poháru a PVP; trenér: Arsène Wenger [ar'sen vən'žé]; největší hvězda: Thierry Henry

Ashe: Arthur Robert Ashe, Jr. [áθə robət æš] – americký černý tenista; * 10. 7. 1943 Richmond, Virginie, USA, † 6. 2. 1993 na následky AIDS; výška: 185 cm, váha: 73 kg; vítěz tří grandslamových turnajů; v letech 1968 a 1975 1. na světovém žebříčku; kariéru ukončil v r. 1980 (po operaci srdce z r. 1979)

Assíria Nascimento (Seixas Lemos) [a'sírja nasi'méntu – sejšas lémus] – 2. manželka Pelého; aktivní členka baptistické církve, misionářka, zpěvačka gospelu (spirituálu), nazpívala tři kompaktní desky, tu poslední v angličtině pro trh v USA); má tři děti: z prvního manželství Geminu a dvojčata Celeste a Joshuu ze svazku s Pelém.

Aston: Ken Aston [k^{ch}en'æstn] – bývalý rozhodčí a posléze předseda komise rozhodčích FIFA; průkopník žluté a červené karty

avenida [ave'nída] – v portugalské „(široká) třída, alej, avenue, bulvár, stromořadí, široká ulice“; mezi brazilskými fotbalisty označení volného prostoru na křídle

Baggio: Roberto Baggio [ro'berto ba-džo] – italský fotbalista, v 90. letech jeden z nejlepších útočníků na světě; * 18. 2. 1967 Caldogno [kal'dóño], Itálie; přezdívka: Divino Codino [dy'vino ko'dýno], „božský ohon“; buddhista; mistr Itálie 1995 a 1996, vítěz italského poháru (1995), Poháru UEFA (1993), vicemistr světa (1994); vystřídal sedm italských klubů

Bachramov: Tofik Bachramov – bývalý sovětský (ázerbájdžánský) rozhodčí; jako pomezní ve finále MS 1966 ve Wembley odmával Anglii dodnes diskutovaný vítězný gól (míč se odrazil od břevna na brankovou čáru) a hlavní rozhodčí Gottfried Dienst ze Švýcarska jej po poradě s ním uznal

Bangu Atlético Clube [baŋ'uat'létiku klúbi] – fotbalový klub z Bangu, čtvrti Rio de Janeiro; zal.: 17. 4. 1904; barvy: červená a bílá; stadion: Moça Bonita [mósa bo'níta], v portugalské „hezka holka“, kapacita: 15 000; největší úspěch: 2. místo v brazilském mistrovství a účast v POA (1985); nejznámější hráči: Djalma Santos, Ademir da Guia, Zizinho

Banks: Gordon Banks [gódn bæŋks] – držitel britského záslužného řádu; * 20. 12. 1937 Sheffield, Anglie; jeden z nejlepších brankářů všech dob; mistr světa 1966; nejpamátelnější byl jeho zákrok při šanci Pelého na MS 1970 v Mexiku; od autonehody z 22. 10. 1972 nevidí na jedno oko, což mu zkrátilo kariéru; 9. 5. 2006 byla na jeho počest vsazena bronzová plaketa (s hvězdou v kruhu na modrém pozadí a s nápisem) do chodníku před sheffieldskou radnicí

Baquinho [ba'kiŋu] – „malý BAC“; žákovské mužstvo fotbalového oddílu Bauru Atlético Clube; hrával za ně Pelé

Bauru [bau'ru] – brazilské univerzitní město ve spolkovém státě São Paulo; zal.: 1. 8. 1896; 673,5 km², 350 492 obyv. (2005); subtropické podnebí; Pelé v něm načas fotbalovou kariéru; narodil se tam podplukovník Marcos Pontes, první brazilský kosmonaut

Beckenbauer: Franz Beckenbauer [franc bek^{ch}nbaue] – hráč Bayernu Mnichov a na sklonku kariéry New Yorku Cosmos; kapitán německé reprezentace, mistr světa, jeden z nejlepších fotbalistů všech dob; přezdívka: Kaiser („Císař“); * 11. 9. 1945 Mnichov; předseda Bayernu Mnichov; předseda organizačního výboru MS v kopané 2006 v Německu; místopředseda Německého fotbalového svazu; bývalý trenér německého národního mužstva

Beckham: David Robert Joseph Beckham [dejvid robət džəuzif bekm] – * 2. 5. 1975 Leytonstone, Londýn; anglický fotbalista, pravý záložník; 1995: Preston North End; 1993-2003: Manchester United, od r. 2003 hráč Realu Madrid a kapitán Anglie; pozornost sdělovacích prostředků a reklamních agentur poutá i tím, že se oženil s Victoriou Adamsovou, zpěvačkou ze skupiny Spice Girls; spolu mají tři syny: Brooklyn, Romea a Cruze; s Manchesterem United (266 zápasů, 61 gólů) mistr ligy (1996, 1997, 1999, 2000, 2001, 2003), vítěz anglického poháru (1996, 1999) a LM (1999); za Anglii dosud 87 utkání, 16 branek; výška: 183 cm; přezdívky: Becks, Goldenballs, DB7

Belenenses [belə'nénzš] – Betlémští – fotbalový klub z lisabonské čtvrti Belém [b'læjŋ] (portugalský výraz pro Betlém)

Bellos: Alex Bellos [aleks belus] – sportovní novinář žijící v Brazílii a Anglii a píšící portugalsky a anglicky, autor fotbalových knih

Belo Horizonte [béluory'zónŋi] – v portugalské „krásný obzor“; hlavní město brazilského spolkového státu Minas Gerais; zal. až r. 1893; moderní administrativní, sídelní a průmyslové středisko 2. nejlidnatějšího a rychle se rozvíjejícího státu Brazílie

Bene: Ferenc Bene – slavný maďarský reprezentant; * 17. 12. 1944 Balatonújlak, † 27. 2. 2006 Budapešť; účastník MS 1966 v Anglii; držitel zlaté olympijské medaile z Tokia 1964

Benfica: Sport Lisboa e Benfica [šport liž'bóa i bæjn'fíka] – Benfica Lisabon; nejslavnější a nejúspěšnější portugalský fotbalový klub; název vznikl sloučením klubů Sport Lisboa a Grupo Sport Benfica (Benfica je čtvrť Lisabonu); ve světě má kolem 14 milionů přívrženců, z toho je přes 150 000 platících členů (2. na světě za Manchesterem United); zal.: 28. 2. 1904; přezdívky: Águias [ágijaš], „orli“, O Glorioso [u glur'józu] „slavný“, Lampiões [lan'pjojnš], „lampiony, lucerny“; barva: červená; stadion: Estádio da Luz [ə'stádju də luš], „stadion světla“, kapacita: 65 400; 31x mistr Portugalska; 24x vítěz portugalského poháru; vítěz PMEZ (1961 a 1962 + 5x poražený finalista); jejím největším fotbalistou v historii je Eusébio [ə'zébju], černoch původem z Mozambiku

Best: George Best [džódž best] – * 22. 5. 1946 v Belfastu v Severním Irsku, † 25. 11. 2005; slavný útočník, pravé křídlo; vítěz anglické ligy (1965 a 1967), PMEZ (1968), držitel zlatého míče pro nejlepšího fotbalistu Evropy (1968); od r. 2002 v Anglické fotbalové dvoraně slávy; vyznačoval se vzácnou kombinací rychlosti, rovnováhy, hry oběma nohama, střeleckých schopností a uměním pronikat celou obranou soupeře (kromě toho byl krasavec, takže měl nejvíc fanynek); profesionálem od 22. 5. 1963; debutoval 14. 9. 1963 proti West Bromwichi Albion; za Manchester United odehrál 466 utkání (178 branek) a za Severní Irsko 37 (9 branek, 10 včetně neuznané do sítě Angličana Gordona Bankse); potom hrál ještě za 13 klubů, převážně však v USA (Los Angeles Aztecs, Fort Lauderdale Strikers a San Jose Earthquakes); jeden z nejtalentovanějších fotbalistů na světě; Pelé o něm kdysi prohlásil, že je to „nejlepší hráč na světě“; k tomuto názoru se přiklání mnoho expertů; za svého nejoblíbenějšího fotbalistu ho označil také Diego Armando Maradona; známý je slogan, který razili jeho obdivovatelé: East or West, George Is Best (slovní hříčka, kde „Best“ je příjmení a zároveň má význam „nejlepší“); z jeho výroků: „Pelé mě označil za nejlepšího fotbalistu na světě. To je největší hold mému životu.“ – „Kdybych se byl narodil ošklivý, nikdy byste byli neslyšeli o Pelém.“ – „V roce 1969 jsem se vzdal žen a alkoholu. Bylo to nejhorších 20 minut v mém životě.“ – „Přestal jsem pít, ale jenom ve spánku.“ – bohužel propadl sukničkářství, hazardním hrám a alkoholu; za řízení v podnapilém stavu byl opakovaně odsouzen a uvězněn; roku 2002 prodělal transplantaci jater; s pitím přesto neskoncoval, a přidalo se ledvinové onemocnění; jeho poslední vzkaz lidstvu zněl: „Neumírejte tak jako já!“; trasu smutečního průvodu lemovalo i přes vytrvalý déšť kolem 100 000 lidí a posledního rozloučení se zúčastnilo asi 25 000 truchlících! Pohřeb přenášelo devět televizních stanic

Boca Juniors: Club Atlético Boca Juniors (CABJ) [klub at'letyko boka džunyjors] – argentinský dělnický fotbalový klub, jeden z nejpopulárnějších

v zemi (kolem 61 000 registrovaných členů), fandí mu 40 % obyvatel Argentiny!; zal.: 3. 4. 1905 pěti italskými přistěhovalci; stadion: La Bombonera („bonboniéra“), Buenos Aires, kapacita: 57 400; 22x mistr Argentiny (včetně 2006), 5x vítěz POA, 3x vítěz IP; barvy: modrá a bílý s vodorovným žlutým pruhem; nejznámější hráči: Maradona, Batistuta, Verón, Caniggia, Riquelme

bola [bóla] – portugalsky „míč, balon“

Botafogo [bota'fógu] – slavný fotbalový klub ze stejnojmenné čtvrti brazilského města Rio de Janeiro; veslařský oddíl zal. 1. 7. 1894, fotbalový oddíl 12. 8. 1904, společný klub 8. 12. 1942; podle FIFA jeden z 12 nejpřednějších klubů fotbalové historie; klubové dresy: černobíle pruhované

Brasil: O Brasil [u bra'zil] – v portugalské „Brazílie“

brasileira [brazi'lejra] – v portugalské „brazilská“

Brasília [bra'zília] – Brasília; od r. 1960 nové hlavní město Brazílie; 2 mil. obyv. Leží v srdci Brazílie na náhorní plošině v centru Brazílské vysočiny, 1 060 m n. m., na území Federálního distriktu (5571 km², 1817000 obyv. v r. 1996). Mírné klima. Podnět k založení města dal prezident českého původu dr. J. Kubitschek de Oliveira.

Brazil [brə'zil] – v angličtině „Brazílie“

Bremner: Billy Bremner [bili bremnə] – celým jménem William John Bremner [ˈwɪljəm dʒɒn]; * 9. 12. 1942 Stirling, Skotsko, † 7. 12. 1997 Doncaster, Anglie, na infarkt; záložník, v 60. a 70. letech kapitán legendárního mužstva Leeds United [lídž ju'najtyd], jeho nejlepší hráč v historii; kapitán Skotska na MS 1974 v SRN; velký bojovník, neúnavný běžec; Arsenal a Chelsea ho odmítly, že je moc malý; trenér Leedsu a Doncasteru; v Dvoranách slávy anglické a skotské kopané

Cabeça [ka'bésa] – portugalsky „hlava“; přezdívka de Sordiho, spoluhráče Pelého na MS 1958 ve Švédsku

Café Pelé [ka'fe pe'le] – obchodní značka kávy, již Pelé propůjčil své jméno

cachaça [ka'šása] – typická brazilská pálenka z cukrové třtiny; o vztahu, jaký si k ní Brazilci vypěstovali, svědčí trojčiferný počet přezdívek (namátkou gramatika, homeopatie, samba, elixír, rtuť, baronka, prokletí, zelenina, chudašův plášť, běloška, hřebík, sedm ctností, neposkvrněná, ovoce); základní surovina k přípravě známého brazilského koktejlu caipirinha

caipirinha [kajpi'riňa] – v portugalské doslova „malá venkovanka“; jeden z nejznámějších brazilských nápojů; koktejl složený z cachaçy, citronu, cukru a ledu, takže vlastně studená citronáda s kořalkou; poměr těchto složek se případ od případu mění, protože se každá sklenička připravuje zvlášť a od oka; citron se krájí na kousky a vymačkává, někdo ho loupe; jindy se přidává jedna nebo dvě lžice čaje s cukrem; cachaça se přilévá na závěr (20 až 50 ml) a led se přidává buď v kostkách, nebo drcený (Brazilci dávají přednost kostkám); koktejl se podává v širokých a nízkých

sklenkách s dřevěnými tyčinkami nebo dvěma slámkami; v Brazílii se servíruje ve většině restaurací a na plážích; dělají se ještě varianty, ve kterých je však cachaça nahrazena vodkou (caipirosca – registrovaná značka Smirnoffu) nebo rumem (caipiríssima – registrovaná značka Bacardi), případně saké či vínem

cara de pedra [káraði'pédra] – portugalsky „kamenná tvář“

Carbajal: Antonio Felix Carbajal Rodríguez [an'tonjo feliks karba'chal ro'driges] – mexický reprezentační brankář; * 7. 6. 1929 Mexiko; 1. fotbalista, který se zúčastnil 5 MS; 1950 v Brazílii, 1954 ve Švýcarsku, 1958 ve Švédsku, 1962 v Chile, 1966 v Anglii

carioca [kar'jóka] – v portugalské „černoch“, „mulat“, „míšenec“, „riodejaneirský“, „Riodejaneiran“; rovněž název nejvyšší fotbalové soutěže ve spolkovém státě Rio de Janeiro

Carvalhães: João Carvalhães [ž'auŋ karva'ljajŋs] – psycholog u národního mužstva Brazílie na MS 1958 ve Švédsku; první psycholog ve fotbalovém klubu; v r. 1974 napsal dílo *Psicologia no Futebol* [psikolo'žija nu futi'boľ] – Psychologie v kopané. V roce 1965 byla založena Mezinárodní společnost sportovní psychologie (International Society of Sport Psychology [intə'næʃənl sə'sajety əv spót sajk'holədži]; ISSP) a roku 1979 Brazilská společnost sportovní psychologie (a Sociedade Brasileira de Psicologia do Esporte [a sosje'dáði brazi'lejra di psikolo'žija dui'spórti])

catenaccio [katé'na-čo] – v italské „západka, závora, zástrčka, blokování, uzávěr, omezení, petlice, bariéra, obranný způsob hry“ – důsledná obranná taktika typická pro italskou kopanou; česká obdoba: „beton“, „zandour“

Caxambu [kašáŋ'bu] – brazilské město ve spolkovém státě Minas Gerais (název odvozen od slova „catambu“, které v jednom dialektu tupí, skupiny jihoamerických indiánských jazyků, znamená „voda, která bublá“); jediné místo na světě, kde má každý z 12 pramenů minerální vody odlišné chemické složení (prýští ve „Vodním parku“), a místo s největší koncentrací uhličitě vody na naší planetě; jinak je město plné zeleně; počet obyv. v r. 2004: na 25 000; dějiště přípravy některých reprezentantů Brazílie před mistrovstvím světa 1966 v Anglii

concentração [koŋsɛntra'sauŋ] – soustředění (celého mužstva před zápasem, před sezonou ap.); vlivem angličtiny (*camp*) se dnes hojně užívá slovo „kemp“

Copa Roca [šp.: kopa rroka; braz.port.: kópa hóka] – Rocův pohár; copa je v portugalské i španělské „pohár“, roca má ve španělské význam „skála“, avšak v portugalské „přeslice“, kdežto „skála“ se řekne „rocha“; tento pohár je však pojmenován po jeho zakladateli, milovníku fotbalu, generálporučíku Juliu Rocovi (1843-1914), jenž byl v letech 1880-1886 a 1898-1904 argentinským prezidentem; původně mělo jít vpravdě o přátelská utkání mezi Argentinou a Brazílií, avšak mezi oběma světovými fotbalovými velmocemi se záhy vyvinula nesmiřitelná rivalita;

v 16 letech v něm Pelé na stadionu Maracanã v Rio de Janeiru debutoval v brazilském národním mužstvu a premiéru oslavil gólem **criancinha** [krjaŋ'síňa] – v portugalštině „děťátko, malé dítě“ **crioulo** [krjoulu] – v portugalštině „černoch, kreol“ – přezdívka Pelého v národním mužstvu v roce 1958

Cruyff: Hendrik Johannes Cruijff / Cruyff [hendrik johanes krajf] – jeden z nejlepších fotbalistů všech dob; * 25. 4. 1947 Amsterdam, Holandsko; přezdívka: Pýthagorás v kopačkách, El Salvador („Spasitel“); stříbro z MS 1974; 3x zlatý míč pro evropského Fotbalistu roku (1971, 1973, 1974), evropský Fotbalista století (IFFHS 1999), nejplatnější hráč NASL 1979; představitel totálního fotbalu, tvůrce hry i zakončovatel; Ajax Amsterdam, FC Barcelona, Los Angeles Aztecs, Washington Diplomats, Levante UD, Ajax, Feyenoord Rotterdam; pár exhibičních zápasů odehrál za New York Cosmos; 510 utkání, 291 gól, za Holandsko 48 zápasů, 33 branky; udivoval míčovou technikou, rychlostí, zrychlením, schopností libovolně měnit směr běhu, přehledem a taktickou vyzrálostí; MS 1978 v Argentině se odmítl zúčastnit na protest proti vojenskému puči v pořádající zemi z r. 1976; trenér Ajaxu a Barcelony (nejúspěšnější trenér Barçy v historii); kouřil 20 cigaret denně, r. 1991 dostal dvojnásobný bypass; od té doby nekouří, ale v jednom kuse cucá lízátko; také vedl protikuřáckou kampaň; je po něm pojmenován holandský superpohár: Johan Cruijff-schaal; jeho syn Jordi hrál za Barcelonu, Manchester United a Alaves; z jeho výroků: „Jsem nevěřící. Ve Španělsku to chodí tak, že se před příchodem na hřiště 22 hráčů pokřizuje. Kdyby to zabíralo, všechny zápasy by končily remízou.“

Curitiba [kuri'tíba] – dříve Curytyba; hlavní město brazilského státu Paraná 947 m n. m., 1 465 698 obyv. (1996, aglomerace 1,8 mil.); zal. r. 1654 jako sídlo zlatokopů

Dadá Maravilha [da'da mara'vílja] – maravilha je v portugalštině „zázrak“; vlastním jménem Dario José dos Santos; další přezdívky: Dario Peito-de-aço („ocelová hrud“), Dadá Beija-Flor („kolibřík“), Rei Dadá („král“) a řada dalších; * 4. 3. 1946 Rio de Janeiro; po Pelém a Romáriovi 3. nejlepší brazilský střelec („Nikdy se nenaučil hrát fotbal, neboť ztratil hodně času střelením gólů.“); útočník („Ve fotbale je devět postů a dvě řemesla: brankář a střední útočník.“); oblíbený hráč diktátora generála Emília Garrastazua Médiho, brazilského prezidenta; během 21leté kariéry vystřídal různé brazilské kluby a prakticky se všemi se stal mistrem země; nebyl to žádný technik („Neexistuje ošklivý gól; ošklivé je nedat gól.“), zato byl rychlý, vynikající ve vzduchu („Ve vzduchu se dovedou zastavit tři věci: kolibřík, vrtulník a Dadá Maravilha.“) a uměl zakončovat („Na světě jsou pouze tři moci: Bůh v nebi, papež ve Vatikánu a Dadá Maravilha v pokutovém území.“)

Di Stéfano: Alfredo Estéfano Di Stéfano Laulhé [al'fredo e'stefano dy stefano lau'le] – * 4. 7. 1926 Barracas , Buenos Aires, Argentina;

národnost: argentinská a španělská; útočník; výška: 178 cm, váha: 74 kg; 966 zápasů, 774 branek; kluby: River Plate (Argentina, 1944-45, 47-49), debut: 15. 7. 1945 proti Huracánu (Argentina); Huracán (1946) Millonarios Bogota (Kolumbie, 1949-53), FC Barcelona (Španělsko, pouze 3 přátelské zápasy), Real Madrid (1953-64) a Español Barcelona (1964-66); Argentina (1947, 6 utkání, 6 gólů), Kolumbie (1949, 4/0), Španělsko (1957-61, 31/23); ukončení kariéry: 1966; potom trenér (1967-91, postupně Elche, Boca Juniors, Valencie, Sporting Lisabon, Rayo Vallecano, Castellón, Valencie, River Plate, Real Madrid, Boca Juniors, Valencie, Real Madrid); jako hráč 28 titulů, z toho 13x mistr ligy, jako trenér 5 titulů; zlatý míč (1957 a 1959), stříbrný míč (1956), zlatý supermíč (1989), zlatá medaile za zásluhy o sport (1966), medaile FIFA za zásluhy (1994), dvorana slávy FIFA (1998) atd.; nejlepší střelec španělské (5x), kolumbijské (2x) a argentinské (1x) ligy; současný čestný předseda fotbalového klubu Real Madrid (od 5. 11. 2000); 24. 12. 2005 utrpěl srdeční záchvat; spolu s Cruyffem, Maradonou a Pelém jeden z nejlepších fotbalistů všech dob

Dico [díku] – rodinná přezdívka Pelého; vymyslel ji strýc Jorge

Dondinho [don'đíňu] – přezdívka otce Pelého

Duarte: Orlando Duarte [or'láňdu du'árti] – brazilský novinář

Edson Arantes do Nascimento [edsn a'ránťis du nasi'méňtu] – vlastní jméno Pelého; Edson: křestní jméno odvozené od příjmení Edison; střední útočník; * 23. 10. 1940 Três Corações; mistr světa 1958, 1962, 1970, navíc účast na MS 1966; za Brazílii 114 utkání, 95 branek; Santos, New York Cosmos; 5x vítěz brazilského poháru, 2x vítěz POA a 2x klubový mistr světa, mistr Severní Ameriky

Edson Cholbi do Nascimento – Edinho [edsn šol'bi du nasi'méňtu – i'đíňu] – „Edík“, druhorozený syn Pelého; jako brankář Santosu FC vicemistr Brazílie

Escape to Victory (v USA pouze Victory; v Brazílii Fuga para a Vitória [fúga paraavi'tórja]) – film z roku 1981, u nás pod názvy Vítězství, Nerovný zápas a Návrat k vítězství; válečné drama z prostředí zajateckého tábora a kopané; režie John Huston; spolu se sirem Michaellem Cainem, Švédem Maxem von Sydowem a Sylvesterem Stallonem hrají mj. tito fotbalisté: Pelé, Angličané Bobby Moore, Mike Summerbee, Russell Osman, Robin Turner a Laurie Sivell, Ir Kevin O'Callaghan, Skot John Wark (posledních pět z Ipswiche Town), Argentinec Osvaldo Ardiles, Belgičan Paul van Himst, Dán Søren Lindsted, Polák Kazimierz Deyna, Nor Hallvar Thoresen, Holanďan Jacobus „Co“ Prins)

favela [fa'véla] – baráková kolonie (slum), nouzová kolonie domů

Figo: Luís Filipe Madeira Caeiro Figo [lu'iš fi'lípə mə'dæjɾə ka'ejru fiɡu] – současná portugalská hvězda; * 4. 11. 1972 Almada, Portugalsko; výška: 180 cm; záložník, útočník, rozehrávač, střelec přímých a pokutových kopů; Sporting Clube de Portugal, Barcelona, Real Madrid, Inter Milán; vítěz portugalského, španělského (2x) a italského poháru, 4x mistr

Španělska; LM, evropského Superpoháru, IP (vše 2002), PVP (1997); za Portugalsko 115 utkání, 31 gólů; 3 dcery: Daniela, Martina a Stella

Finney: Sir Thomas „Tom“ Finney [sə toməs tom finy] – anglický fotbalista, reprezentant; nositel britského záslužného řádu (1961), povýšen do rytířského stavu (1998); * 5. 4. 1922 Preston, Anglie; za války bojoval v Egyptě v Montgomeryově 8. armádě; během dovolené tam hrál turnaje za armádní mužstvo, mj. proti pozdějšímu herci Omaru Šarifovi; celou kariéru zůstal věrný Prestonu North End (433 utkání, 187 gólů), takže nikdy nevyhrál žádnou velkou trofej; odmítl i lukrativní nabídku od Palerma; nyní je předsedou Prestonu (60 let po debutu v jeho dresu)

Flamengo [fla'mɛŋgu] – v portugalské „Vlám“, „andaluský cikán“; název klubu z brazilského spolkového státu Rio de Janeiro; stadion: Maracanã, kapacita: 103 000; barvy: červená, černá, bílá

Fluminense [flumi'nɛnsi] – v portugalské „obyvatel státu Rio de Janeiro“ (zatímco obyvatel města Rio de Janeiro, Riodejaneiran, je „carioca“); fotbalový klub z brazilského spolkového státu Rio de Janeiro; 1. ve městě Riu; zal.: 21. 7. 1902

Fontaine: Just Fontaine [žüstfoj'ten] – francouzský reprezentant, s 13 góly suverénně nejlepší střelec MS 1958 ve Švédsku – tento rekord dosud nebyl překonán, a protože jsou soupeři stále vyrovnanější a střelci se prosazují čím dál hůř, zřejmě odolá navěky; v dnešní době dá 13 gólů na jednom MS stěží celé mužstvo dohromady

Fulham FC [fuləm ef sí] – anglický fotbalový klub, nejstarší profesionální fotbalový klub z Londýna!; zal. 1879; přezdívka: Cottagers [k^{ch}otydžɛz] (Chalupáři); barvy: černá a bílá, červená; stadion: Craven Cottage [krejvn k^{ch}otydž] (na břehu Temže, blízko Chelsea), kapacita: 22 500 diváků; prezident: Muhammad al-Fajíd (syn slavného Dodiho)

futebol [fuʔi'bol] – v portugalské „fotbal“

Gérson de Oliveira Nunes [žersn ɔi oli'vejra núnis] – brazilský fotbalový reprezentant, útočník nebo záložník, * 11. 1. 1941, účastník MS 1966 v Anglii a 1970 v Mexiku; jeden z nejlepších nahrávačů v dějinách světových šampionátů, dirigent na cestě Brazílie za titulem 1970; na tomto šampionátu označen za nejlepšího záložníka a nejlepšího hráče finále; za Brazílii nastřílel 14 gólů; nedávno se rozzlobil na Pelého, že ho nezařadil na seznam 125 největších dosud žijících fotbalistů

gol de placa [goɫdi'pláka] – gól z plakety; branka popsaná na pamětní desce u vchodu na brazilský „národní“ stadion Maracanã v Rio de Janeiru – v utkání s Fluminense Pelé tímto gólem zakončil sólo téměř přes celé hřiště, při němž obešel šest protihráčů

Greaves: James Peter „Jimmy“ Greaves [džejmz píɛɔ džimi grejvz] – anglický útočník, reprezentant, mistr světa 1966; * 20. 2. 1940; v 17 letech debutoval za Chelsea a hned vsítl branku; ve 20 vstřelil svůj 100. gól v anglické kopané! Dodnes drží klubový rekord 41 gólů za sezonu (1961: 41); krátce působil v AC Milán, ale záhy přestoupil do Tottenhamu Hotspur

(1961-1970: 379 utkání, 266 gólů), West Ham United; 6x nejlepší střelec ligy (dodnes anglický rekord), celkem v 516 ligových zápasech 357 gólů; vítěz PVP (1963); za Anglii 57 zápasů, 44 branek, 6 hatricků (další anglický rekord); po skončení kariéry propadl alkoholismu, vyléčil se a napsal o tom knihu *This One's on Me*; v r. 2003 připojil autobiografii *Greavsie*; jako odborník vystupuje v televizi

Grêmio [grémju] – celý název Grêmio Foot-Ball Pôrto Alegrense – fotbalový klub z města Pôrto Alegre, metropole jihobrazilského spolkového státu Rio Grande do Sul; klubový mistr světa z r. 1983 (jako dosud jediný brazilský klub z jiné oblasti než São Paula a Rio de Janeiro); jako jediný jihobrazilský klub vyhrál POA (1983 a 1995); vítěz Brazilského poháru (1989, 1994, 1997 a 2001) a Brazilského superpoháru (1990); zal. 15. 7. 1903, stadion: Estádio Olímpico Monumental, kapacita 55 000 diváků; klubové barvy: černá, bleděmodrá a bílá; maskot: mušketýr; zajímavé je, že jeden z jeho současných záložníků, Anderson Simas Luciano, býval brazilské národnosti, má přezdívku **Tcheco** [čéku], „Čech“

Guarani [g^uara'ni] – fotbalový klub; celý název: Guarani Futebol Clube [g^uara'ni futi'boł klúbi], zal.: 2. 4. 1911, město: Campinas, spolkový stát: São Paulo, Brazílie, stadion: Brinco de Ouro da Princesa [brin'kuði'ouru da priŋ'séza] – „princeznina zlatá náušnice“, kapacita: 30 800, rekordní návštěva: 52 002 (r. 1982), maskot: zelenobílý indiánek; mistr Brazílie 1978 (jako jediný klub z vnitrozemí), vicemistr Brazílie 1986, 1987; největší hvězdy: Careca, Amaral, Júlio César, Evair, Amoroso, Luizão, Mauro Silva, Neto, João Paulo

Hampden Park [hæmpdn p^hák] – skotský Národní stadion v Glasgowě; otevřen: 31. 10. 1903 – tehdy to byl největší (to platilo až do r. 1950) a technicky nejvyspělejší stadion na světě; dnes má po přestavbě z roku 1999 kapacitu 52 000 míst k sezení, jižní tribuna je sedmipodlažní; domácí hřiště klubu Queen's Park F.C. a skotské reprezentace a sídlo Skotského fotbalového svazu; každoročně se tam koná finále skotského fotbalového poháru, nejstarší národní trofeje na světě; rekordní návštěvy: 149 547 diváků, Skotsko – Anglie 1937, britské mistrovství, evropský rekord; 146 433 Celtic – Aberdeen 1937, finále Skotského poháru, evropský klubový rekord, 136 505 Celtic – Leeds United 1970, semifinále PMEŽ, rekord v soutěžích UEFA

Charlton: Sir Robert „Bobby“ Charlton [sə robət bobi čáltŋ] – anglický fotbalista, záložník; Rytíř řádu Britského impéria; * 11. 10. 1937 Ashington, Anglie; mistr Anglie, mistr světa 1966, kapitán vítěze PMEŽ; nejlepší fotbalista Evropy 1966; Manchester United (1954-73, 606 zápasů, 198 gólů), Preston North End (1973-75, 38/8), Anglie (1958-70, 106/49); ještě na začátku r. 2006 první v počtu zápasů odehraných za Manchester United a v počtu branek vstřelených za Anglii; na začátku roku 1958 jako jeden z mála přežil neblaze proslulou mnichovskou havárii letadla

Indiana Jones [indy'æ:nə džəunz] – série amerických filmů; název podle smyšlené hlavní postavy, dr. Henryho „Indiany“ Jonese ml., profesora, archeologa a dobrodruha; režie Steven Spielberg; 4. z řady těchto filmů je ohlášen na rok 2007

Jairzinho: Jair Ventura Filho [žajr'ziņu ža'ir vej'túra filju] – přezdívka; brazilský fotbalový reprezentant, útočník; * 25. 12. 1944; mistr světa 1970, jediný hráč, který skóroval v každém utkání MS (7 gólů), přesto nebyl nejlepším střelcem turnaje; v 15 začal hrát profesionálně za Botafogo; v klubu i reprezentaci vytlačil ze sestavy Garrincha; v národním mužstvu debutoval již v 19 letech; účast na MS 1974 (2 góly); za Brazílii 82 utkání, 34 branek, derniéra 3. 3. 1982 proti Československu (1:1); objevil 14letého Ronalda; v kvalifikaci na MS 2006 vedl Gabun, ale po vyřazení Angolou byl propuštěn

Jatene: Adib Domingos Jatene [a'dibdo'mínguzža'téni] – * 4. 6. 1929 Xapuri; brazilský lékař, hrudní chirurg, univerzitní profesor a vědec. Jeden ze zakladatelů kardiologického ústavu při Saopaulské univerzitě a mezinárodně uznávaný jako vynálezce anatomické korekce transpozice velkých cév („arteriální switch“). Za vlády Fernanda Henriqueho Cardosa byl ministrem zdravotnictví. Je členem Národní lékařské akademie

João Etzel Filho [ž'uaŋ iceľ filju] – rozhodčí, který Pelému uznal gól „za krásnou akci“, podobně jako na našich trénincích započítával „góly za snahu“ (aniž míč skončil v brance) již zesnulý slavný hráč Slavie a Československa Ota Hemele

João Pessoa [ž'uaŋ pe'sóa] – hlavní město malého státu Paraíba na severovýchodě Brazílie, „2. nejzelenější město na světě“ s krásnými plážemi, slunce tam svítí 300 dní v roce

jogo bonito [žógu bo'nítu] – v portugalské „pěkná, hezká, krásná hra“ – Pelé tento výraz používal jako synonymum slova *futebol*, fotbal

Juninho Pernambucano [žu'nýňu pernaŋbu'kánu] – vlastním jménem Antônio Augusto Ribeiro Reis Júnior [aŋ'tónju au'gústu hi'bejru hejs žúnjoŕ] – * 30. 1. 1975 Recife (spolkový stát Pernambuco); výška: 179 cm; brazilský záložník vyznačující se dobrou přihrávkou a střelbou z dálky; reprezentant Brazílie na MS 2006 v Německu; kluby: Sport, Vasco, Lyon (mistr Francie 2002-06); 53 startů za národní mužstvo, 4 góly

Macaroni [makaro'ni] – přezdívka Pepeho, spoluhráče Pelého v národním mužstvu; znamená to makarony, ale v angličtině! Italsky se řeknou „maccheroni“ [ma-ke'róny] a portugalsky „macarrão“ [maka'haun]

Maracanã [maraka'naŋ] – brazilský národní stadion v Rio de Janeiru; byl postaven k MS v kopané 1950 a dlouho platil za největší na světě (nepočítáme-li Spartakiádní stadion v Praze na Strahově, kde se mimo jiné konaly fotbalové zápasy, ačkoliv na ně diváci bez dalekohledu neviděli)

Maradona: Diego Armando Maradona [mara'dona] – rozporuplná osobnost světové kopané: na jedné straně fotbalový génius, na druhé bezcharakterní primadona s chováním primitiva; * 30. 10. 1960 chudinské

předměstí Buenos Aires; jeden z nejlepších fotbalistů všech dob; Argentinos Juniors, Boca Juniors, Barcelona, Neapol, Sevilla, Newell's Old Boys, Boca Juniors; celkem 588 utkání, 311 branek, za Argentinu (1977-94) 91 zápasů, 34 gólů; MS 1982, 1986, 1990, 1994, mistr Argentiny, Itálie, vítěz Poháru UEFA, mistr světa, zlatý míč pro nejlepšího hráče světového šampionátu, nejlepší fotbalista světa, „nejhezčí gól století“, nejlepší fotbalista světa (podle veřejného hlasování) atd.; místopředseda Boca Juniors

Marsh: Rodney William Marsh [rodny ˈɪljɪm mɑːʃ] – anglický fotbalista; * 11. 10. 1944 Hatfield, Anglie; jméno Rodney mu dal otec podle válečné lodi, na níž sloužil za války; Fulham, Queens Park Rangers, Manchester City, Tampa Bay Rowdies (NASL soupeř New Yorku Cosmos); 9 utkání za Anglii, 1 gól; z reprezentace vyloučen za urážku trenéra Alfa Ramseyho; ten ho před jedním zápasem upozornil: „Rodney, jestli nebudeš makat, tak tě o půli vystřídám.“ A Marsh na to: „To je neuvěřitelný. U nás v City za to dostáváme pomeranč.“ Zdaleka to nebylo poslední faux-pas: televizní koncern Sky Sports s ním r. 2005 rozvázal smlouvu ani ne tak proto, že před kamery chodil naboso, jako spíš proto, že komentáře prokládal vtipy, například narážkou na Beckhamovu inteligenci v souvislosti s katastrofou způsobenou cunami

Matthews: Sir Stanley Matthews [sə stænli məθjúz] – Rytíř řádu Britského impéria; * 1. 2. 1915 Stoke-on-Trent, † 23. 2. 2000; anglický fotbalista, reprezentant, pravé křídlo; přezdívka: Kouzelník; abstinent, vegetarián, ve 40 letech dal Skotsku 5 branek (1955: 7:2), v nejvyšší anglické divizi hrál do 50 let (rekord); evropský Fotbalista roku 1956; Pelé o něm řekl: „Učil nás, jak by se měl fotbal hrát.“

Mazurkiewicz: Ladislao Mazurkiewicz [ladysˈlao mazurˈkjevič] – brankář Peñarolu Montevideo a uruguayský reprezentant; * 14. 2. 1945; výška: 179 cm, váha: 78 kg; účastník MS 1966, 1970, 1974 (celkem 13 utkání); syn polských přistěhovalců; ve své době považovaný vedle Rusa Lva Jašina a Angličana Gordona Bankse za nejlepšího brankáře na světě; patrně nejlepší jihoamerický gólman všech dob; kdysi jsme si brankáře dobírali větou: „Tohle Mazurkiewicz chytal jednou rukou.“; od r. 1992 trenér brankářů Peñarolu

Morumbi [moruŋˈbi] – oficiální název: Estádio Cícero Pompeu de Toledo (Morumbi) [iˈstádju síseru poŋˈpeu ði tuˈlédu]; stadion brazilského fotbalového klubu São Paulo Futebol Clube, pojmenovaný po jeho bývalém, čestném a „věčném“ předsedovi; otevřen: 2. 10. 1960; 1. zápas: São Paulo – Sporting Portugal 1:0; kapacita: 80 000; rekordní návštěva: 138 032 (Corinthians – Ponte Preta, 1977); roku 1980 si na něm přišlo přes 150 000 lidí poslechnout papeže Jana Pavla II. při jeho první návštěvě v Brazílii

Muhammad Ali [muˈhæməd áli / aˈli] – vlastním jménem Cassius Marcellus Clay Jr. [kˈhæʃəs máˈseləs klej]; boxer, mistr světa v těžké váze; * 17. 1. 1942 Louisville [lujvil], USA; podle časopisu Sports Illustrated

„Sportovec století“; kdo s čím zachází... následkem boxování trpí Parkinsonovou nemocí a jeho stav se zhoršuje

negrinho [ne'grýňu] – v portugalštině „černoušek“

New York Cosmos [n(j)ú jók kázməs] – existoval 1971-85; barvy: zelená a bílá; vystřídal 4 stadiony; 5x mistr NASL; největší hvězdy: Pelé (1975-77), Franz Beckenbauer, Carlos Alberto, Johan Neeskens, Giorgio Chinaglia, Rick Davis, Vladislav Bogičević

Niterói [niťi'roj] – brazilské město ve spolkovém státě Rio de Janeiro; počet obyv.: 471 243 (v r. 2004); jediné brazilské město zal. indiánem (22. 11. 1573 Araribóiu, jenž přijal křesťanské jméno Martim Afonso); název města pochází od indiánského označení „skryté vody“; před mistrovstvím světa 1966 v Anglii v něm měla soustředění část brazilské reprezentace

Osgood: Peter Leslie Osgood, „Ossie“ [pítə lezli ozgúd ozi] – kanonýr Chelsea a reprezentant Anglie; * 20. 2. 1947 Windsor, † 1. 3. 2006 na rodinném pohřbu na infarkt; jeden z nejtalentovanějších fotbalistů své generace; vysoký, rychlý, technický; v 17 letech debutoval za áčko Chelsea a hned vsítil obě branky v utkání ligového poháru; na turné po Austrálii skóroval v 8 zápasech 12x; skalní fanoušci mu dali přezdívku Čaroděj ze země Os; přibrzdila ho zlomenina nohy a Chelsea byla bez něj sotva poloviční; za Chelsea 380 utkání, 152 gólů; nejlepší střelec anglické ligy 1970: 31 gól; Chelsea pomohl k vítězství v anglickém poháru i v PVP (v jednom kole nastřílel dvojciferný počet gólů a ve finále v Aténách proti Realu Madrid vyrovnal na konečných 1:1 a v opakovaném finále dal vítěznou branku na 2:1); kvůli životosprávě byl prodán do Southamptonu (157 zápasů, 36 branek), kde znovu vyhrál anglický pohár (ze stadionu si ho odvezl domů a cestou se s ním zastavil v hamburgrárně!); krátce hostoval v Norwichi, vrátil se do Chelsea a působil v USA (Filadelfie Furies); zbytek kariéry opět v Chelsea; frajerským životním stylem se rovněž připravil o vyšší počet reprezentačních startů; na MS 1970 nastoupil jako náhradník proti ČSSR a Rumunsku; za kritiku klubu mu v 90. letech předseda Chelsea zakázal vstup na stadion; s příchodem Abramoviče se vrátil do čestné lóže; hráč s č. 9 dodnes obecně platí za „krále Stamford Bridge“; tričko s jeho jménem nosila filmová hvězda Raquel Welchová

Oválná pracovna – pracovna prezidenta USA v Bílém domě a zároveň přijímací a jednací salonek; vedou z ní čtvery dveře: do Růžové zahrady; do prezidentovy soukromé kuchyně a pracovny; do hlavní chodby západního křídla; a do kanceláře prezidentovy osobní sekretářky

papež Benedikt XVI. (Benedictus) – vlastním jménem Joseph Alois Ratzinger; * 16. 4. 1927 Marktl am Inn, Bavorsko, SRN; pontifikát od 19. 4. 2005; německý katolický kněz, teolog a nástupce Jana Pavla II.

papež Jan Pavel II. (Joannes Paulus) – občanským jménem Karol Józef Wojtyła [karol juzef voj'tyła]; * 18. 5. 1920 Wadowice, Slezsko, Polsko, † 2. 4. 2005 Vatikán; pontifikát od 16. 10. 1978 – 2. 4. 2005; nejvýraznější

osobnost katolické církve 20. a počátku 21. století; mj. v důsledku Parkinsonovy choroby a atentátu z roku 1981 zemřel na celkové selhání životně důležitých orgánů

papež Pavel VI. (Paulus) – původním jménem Giovanni Battista Montini [džo'va-ny ba'týsta mon'týny]; * 29. 9. 1897 Sarezzo, Itálie, † 6. 8. 1978 Vatikán; pontifikán od 21. 6. 1963 do 6. 8. 1978

Parreira: Carlos Alberto Gomes Parreira [karlus aľbértu gómis pa'hejra] – dřívější i současný trenér brazilského národního mužstva; * 27. 2. 1943 Rio de Janeiro; jeden ze dvou trenérů, kteří na MS vedli 4 země: 1982 Kuvajt, 1990 Spojené arabské emiráty, 1994 Brazílie (mistr světa 1994), 1998 Saúdská Arábie; kromě toho trénoval 11 klubů doma i ve světě

paulista [pau'lísta] – v portugalštině „občan státu São Paulo“, „saopaulský“, „Saopaulan“ ve vztahu ke spolkovému státu São Paulo; jmenuje se tak i nejvyšší fotbalová soutěž ve spolkovém státě São Paulo

paulistano [paulis'tánu] – v portugalštině „občan města São Paulo“, „saopaulský“, „Saopaulan“ ve vztahu k městu

Petronilho [petro'nýlju] – bratr Waldemara de Brita; spolu hráli v Argentině za San Lorenzo; podle Pelého je původcem střely nůžkami – autorství se omylem připisuje Pelému

Plymouth Argyle [pliməθ á'gajl] – fotbalový klub z jihozápadního cípu Anglie; zal. 1886; argyle je v angličtině „pletený kosočtvercový vzorek“ (hl. na svetrů nebo ponožkách); přezdívky: Pilgrims [pilgrimz] (Poutníci) a Greens [grínz] (zelení); barvy: zelená a bílá; stadion: Home Park, kapacita: 20 922 diváků; ve znaku má loď Mayflower [mejflauə], na níž poutníci odplouvali do Nového světa; nejznámější hráči historie: brankáři Peter Shilton a Bruce Grobbelaar

pohár Julesa Rimeta – trofej udělovaná dřívě mistrům světa v kopané; charakterizuje ji soška bohyně Niké; pohár nese jméno bývalého předsedy FIFA Francouze Julesa Rimeta (od r. 1921); navždy připadl Brazílii, když se stala mistrem světa potřetí

PSV (Philips Sport Vereniging) Eindhoven [ejndhófn] – holandský fotbalový klub; zal. 31. 8. 1913; stadion: Philips Stadion, kapacita: 36 500; barvy: červené a bílé pruhy, černá; vítěz PMEZ 1988 a Poháru UEFA 1978, 19x mistr Holandska (včetně 2006) a 8x vítěz holandského poháru, 7x holandského Superpoháru; největší hvězdy minulosti: Ronaldo, Romário, Gullit, van Nistelrooy, Gerets, van Breukelen, van de Kerkhofové

Ramsey: Sir Alfred Ernest Ramsay [sə'rælfred ə:nyst ræmzi] – * 22. 1. 1920 Dagenham, Velká Británie, † 28. 4. 1999 na Alzheimerovu chorobu; hráč a v letech 1963-74 trenér anglického národního mužstva, jako trenér mistr světa 1966 (prosadil se hrou bez křidel), 3. v Evropě 1968; do šlechtického stavu povýšen r. 1967; r. 1955 dotáhl Ipswich Town z 3. divize k titulu mistra Anglie

Rattín: Antonio Ubaldo Rattín [an'tonjo u'baldo rra'tyn] – argentinský reprezentant; * 16. 5. 1937 Tigre, Argentina; přezdívka: „Krysa“; záložník; Boca Juniors (1956-70): 352 utkání, 26 gólů; mistr Argentiny 1962, 1964, 1965; za Argentinu (1962-66) 32 zápasy, účast na MS 1962 a 1966; nejvíc vešel ve známost vyloučením za surovost na MS 1966 v utkání s domácí Anglií; rozhodčího Rudolfa Kreitleina z Německa obvinil ze zaujatosti a odmítl odejít ze hřiště; až ho museli odvést dva policisté

Real Madrid [rre'al ma'dri(t)] – španělský fotbalový klub, jeden z nejslavnějších na světě; zal.: 1902; přezdívky: Vikingové, Superhvězdy, Sněhové pusinky, Bílí; stadion: Santiago Bernabéua, kapacita: 80 354; barvy: bílá (jako alternativa černá); 29x mistr Španělska, 9x evropský mistr (rekord), 3x Interkontinentální pohár, 2x Pohár UEFA, 1x evropský Superpohár, 8x španělský Superpohár; největší hvězdy: Zamora, Di Stéfano, Puskás, Gento, Kopa, Schuster, Valdano, Zamorano, Sánchez, Hagi, Butragueño, Raúl, Roberto Carlos, Morientes, Figo, Zidane, Ronaldo a mnoho dalších

Rio de Janeiro [híjud(i)ža'nejru] – v portugalštině „Lednová řeka“ – bývalé hlavní město Brazílie a spolkový stát na jihovýchodě země; přes 15 milionů obyvatel; tropické podnebí

Ronaldinho Gaúcho [hona'ldíňu ga'úšu] – celým jménem Ronaldo de Assis Moreira [ho'naľdu dia'sis mo'rejra] – * 21. 3. 1980 Pôrto Alegre; výška: 181 cm; současný brazilský reprezentant; od r. 2003 hvězda Barcelony; nedávno se brazilský časopis Época na titulní straně zeptal, zda je Ronaldinho lepší než Pelé. Sám prohlásil: „I kdybych hrál zadarmo, pořád bych hrál stejně.“

Ronaldo Luiz Nazário de Lima [ho'naľdu lu'is na'zárju ði líma] – * 22. 9. 1976 Rio de Janeiro; výška: 183 cm; útočník, jeden z nejlepších fotbalistů světa; když přišel do reprezentace, byl tam již Ronaldão (velký Ronaldo), a tak dostal i přes svou výšku přezdívku Ronaldinho (Ronaldík); po příchodu Ronaldinha Gaúcha „se stal Ronaldem“; kluby: Eindhoven, Barcelona, Inter Milán – tam se mu začalo přezdívat „fenomén“

Rooney: Wayne Mark Rooney [u'ejn mák rúny] – anglický útočník, jeden z největších talentů světové kopané; * 24. 10. 1985 Liverpool; výška: 178 cm; hráč Evertonu (2002-04), Manchesteru United (od r. 2004) a Anglie (od r. 2003, 29 utkání, 11 gólů); když na ME 2004 nastřílel 4 branky, švédský trenér Anglie ho přirovnal k Pelému na MS 1958; brazilský trenér Portugalska Scolari na žádost o jejich srovnání odpověděl diplomaticky: „Jeden je černý, druhý bílý.“

Saddám Husajn (Saddám Husajn Abd al-Madžíd al-Tikrítí, نيسح ماص دي تيكريت) – * zřejmě 28. 4. 1937; irácký prezident z let 1979–2003. Díky silnému kultu osobnosti se u moci udržel i přes irácko-iráckou válku (1980-1988) a první válku v Perském zálivu (1991). Vyznavač islámu, pro Araby hrdina bojující proti Západu. V průběhu invaze do Iráku vedené v roce 2003 Spojenými státy byl zbaven moci a označen za

válečného zločince; 13. 12. 2003 byl zajat, v současnosti čelí žalobě za genocidu, vraždy a týrání civilistů.

Saldanha: João Alves Jobin Saldanha [ž^uauŋ alvis žo'bin sał'dána] – trenér Brazílie v krátkém období přípravy na MS 1970 v Mexiku; sportovní novinář, rozhlasový a televizní komentátor; * 1917 Alegrete, Brazílie, † 12. 7. 1990 Řím; v mládí hrál za Botafogo, bez dřívějších zkušeností se stal v r. 1957 jeho trenérem; měl přezdívku João Sem Medo [ž^uauŋ sejn médu] („beze strachu“, Nebojsa); člen Brazílské komunistické strany, věčný kritik hráčů, trenérů a mužstev

Santa Cruz [saŋta krus] – fotbalový klub z města Recife ve spolkovém státě Pernambuco; zal.: 3. 2. 1914; přezdívka a maskot: Cobra Coral („korálovka“); stadion: Estádio Arruda, kapacita: 64 000 sedadel; kuriozita: klub má slavnější fanoušky než hráče

Santos FC [saŋtus efi esi] – fotbalový klub Santos Futebol Clube [saŋtus futibol klúbi], zal.: 1912, město: Santos, spolkový stát: São Paulo, Brazílie, přezdívka: Peixe [pejši], „ryba“; stadion: Urbano Caldeira (Vila Belmiro) [ur'bánu kał'dejra (víla beł'míru)], kapacita: 20 120, značka výstroje: Umbro, sponzor: Panasonic – Muriel; vítěz POA a klubový mistr světa 1962 a 1963, mistr Brazílie 2002 a 2004, vítěz brazilského poháru 1961, 1962, 1963, 1964, 1965; jeho nejslavnějším hráčem všech dob zůstane navždy Pelé

Seleção [portug.: selo'sauŋ, brazil.: sele'sauŋ] – v portugálštině „výběr“; výraz pro reprezentaci, národní mužstvo

Senna: Ayrton Senna da Silva [a'írtn sena da silva] – brazilský automobilový závodník, jeden z největších talentů, trojnásobný mistr světa formule 1 (1988, 1990, 1991); * 21. 3. 1960 São Paulo, Brazílie, † 1. 5. 1994 Imola, Itálie – tragicky zahynul při Sanmarinské velké ceně; v F1 závodil za Toleman, Lotus, McLaren a Williams; 161 velkých cen, 41 vítězství, 80x na stupních vítězů, 65x start z 1. pozice, 87x z 1. řady, 614 bodů, 19x nejrychlejší kolo

socha Krista Spasitele – světoznámá obří socha Ježíše Krista s vodorovně rozpaženými rukama, shlížející z hory Corcovado na Rio de Janeiro

stadion Giants – stadion v New Jersey, domovské hřiště klubů amerického fotbalu New York Giants a New York Jets a klubu kopané Red Bull New York (dříve MetroStars), v letech 1977-1985 domov New Yorku Cosmos; oficiální kapacita (2004): 80 242 místa k sezení; největší návštěva: 82 948 při mši, kterou v bouřce doprovázené lijákem sloužil papež Jan Pavel II. (5. 10. 1995); otevřen: 1976; výstavba stála 78 milionů dolarů; 1. 10. 1977 proti Santosu na něm Pelé odehrál svůj poslední zápas

Stewart: Roderick David Stewart [rodərik dejvid st(j)úət] – světoznámý rockový zpěvák (od r. 1968), charakteristický chraplavým hlasem; * 10. 1. 1945 Londýn; Angličan skotského původu; začínal s fotbalem v Brentfordu F.C. ze západního Londýna; v r. 2000 mu byla zjištěna rakovina štítné

žlázy; dosud hraje fotbalovou soutěž starých pánů, což ho prý drží při životě, a při koncertech kope balony do publika; známý fanoušek Celticu Glasgow a skotského národního mužstva

tabelinha [tabe'liŋa] – v portugalské „narážka“

Tostão: Eduardo Gonçalves de Andrade [tos'taũ id'uarðu gon'salvis ðian'dráði] – spoluhráč Pelého v útoku na MS v Mexiku 1970; * 25. 1. 1947 Belo Horizonte; přezdívka Tostão má význam „groš, haléř, drobák“; inteligentní útočník; Cruzeiro, Vasco da Gama; r. 1969 mu míč v zápase s Corinthians poranil sítnici; když v r. 1973 utrpěl další zranění oka, rozhodl se předčasně ukončit kariéru; unavený fotbalem a slávou se stal lékařem; v posledních 10 letech se ke kopané vrátil jako novinář a odborník v televizi

Trapattoni: Giovanni Trapattoni [džo'va-ny trapa-'tóny] – * 17. 3. 1939 Cusano Milanino u Milána; bývalý hráč: 367 utkání za AC Milán (1953-71) a FC Varese (1971); mistr Itálie 1962 a 1968, vítěz italského poháru 1967, vítěz PMEZ 1963 a 1969; 17 startů za Itálii, účast na MS 1962 a OH 1960; dlouholetý trenér, jeden z nejúspěšnějších na světě (19 titulů); blondatými vlasy (než zešedivěl) a střízlivou taktikou si v Itálii vysloužil přezdívku Il Tedesco [il te'désko], „Němec“; v květnu 2006 se stal šéfem milionářského týmu Red Bull Salzburg, k ruce má jako trenéra Lothara Matthäuse

Três Corações [tres kora'sojns] – brazilské město ve spolkovém státě Minas Gerais, rodiště Pelého; v dnešní době 80 000 obyv., rozloha 826 km²; nadmořská výška: 839 m; leží asi 295 km od São Paula, 366 km od Rio de Janeiro a 287 km od Belo Horizonte; dřívější názvy: Rio Verde, Porto da Real Passagem do Rio Verde, Aplicação do Rio Verde e Três Corações do Rio Verde

trombadinha [tronba'diŋa] – pouliční banda výrostků, kteří v hloučku přepadají chodce, okrádají je o peněženky, hodinky, aktovky a podobně a s kořistí utíkají pryč; tento jev je častý v ulicích velkoměst, jako jsou Rio de Janeiro a São Paulo

Tussaud: Madame Tussaud [mædm tú'sou] – Marie Grosholtzová (známá jako „madame Tussaudová“), * 7. 12. 1761 Štrasburk, † 16. 4. 1850 Londýn; zakladatelka kabinetu (muzea) voskových figurín v Londýně

Vasco da Gama [(braz.:) vásku / (portug.:) vášku da gáma] – fotbalový klub z Rio de Janeiro; zal.: 21. 8. 1898 skupinou veslařů – proto název po slavném portugalském mořeplavci; znak: karavela a červenobílý maltský kříž; stadion: São Januário [sauŋ žan'uarju], kapacita: 30 000; vítěz POA 1998, mistr Jižní Ameriky 1948, mistr Brazílie 1974, 1989, 1997, 2000; za Vasco hrála dlouhá řada brazilských reprezentantů

Vauxhall Zafira [vóksl za'fíra] – model auta, ve kterém Pelé momentálně jezdí

Waldemar de Brito [val'di'ma'di'brýtu] – brazilský útočník, reprezentant, účastník MS 1934; * 1913 São Paulo; již ve 20 letech hrál profesionálně a hned se stal mistrem São Paula, nejlepším střelcem ligy (33 gólů)

a mistrem Brazílie; klub: São Paulo da Floresta [sauŋ paulu da flo'resta], Botafogo, San Lorenzo (Argentina), Flamengo (mistr Rio de Janeiro 1939), Portuguesa de Desportos (São Paulo), aktivní dráhu zakončil v klubu Portuguesa Santista; jako trenér Bauru Atlético Clube a Baquinha objevil Pelého a pomohl mu k profesionální kariéře – tím se proslavil víc než jako hráč (i když byl ve své době hvězda)

Xuxa [šúša] – vlastní jméno Maria da Graça Meneghel [ma'rija da grása mene'geļ] – krásná brazilská blondatá modelka německého původu, se kterou měl Pelé poměr; zpěvačka, televizní a filmová hvězda; * 27. 3. 1963

Zamora: Ricardo Zamora Martínez [ri'kardo sa'mora mar'tynes] slavný španělský brankář; * 21. 1. 1901 Barcelona, † 15. 9. 1978 Barcelona; přezdívka: El Divino, „božský“; podle časopisu World Soccer „jeden z největších fotbalistů 20. století“; za Španělsko 46 utkání; stříbro z OH 1920; člen mužstva, které jako první porazilo Anglii (Zamora dohrával se zlomenou hrudní kostí!); mistr Španělska (1. titul Realu v historii); Espanyol Barcelona, FC Barcelona, Real Madrid; po vypuknutí občanské války r. 1936 uprchl do Francie a kopané zanechal; později trénoval několik španělských týmů; každoročně se uděluje Zamorova trofej brankáři, který ve španělské lize obdržel nejméně gólů